

EOC
EUROASIAN
ONLINE
CONFERENCES

GERMANY

CONFERENCE

**INTERNATIONAL CONFERENCE ON
SCIENCE, ENGINEERING AND
TECHNOLOGY**

Google Scholar

zenodo

OpenAIRE

doi digital object
identifier

eoconf.com - from 2024

INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENCE, ENGINEERING AND TECHNOLOGY:
a collection scientific works of the International scientific conference –
Gamburg, Germany, 2026 Issue 1

Languages of publication: Uzbek, English, Russian, German, Italian, Spanish,

The collection consists of scientific research of scientists, graduate students and students who took part in the International Scientific online conference « **INTERNATIONAL CONFERENCE ON SCIENCE, ENGINEERING AND TECHNOLOGY** ». Which took place in Gamburg, 2026.

Conference proceedings are recommended for scientists and teachers in higher education establishments. They can be used in education, including the process of post - graduate teaching, preparation for obtain bachelors' and masters' degrees. The review of all articles was accomplished by experts, materials are according to authors copyright. The authors are responsible for content, researches results and errors.

BOSHLANG'ICH SINFLARDA ROLLI O'YINLAR ORQALI SHAXSLARARO MULOQOTNI RIVOJLANTIRISH YO'LLARINI ANIQLASH

Zulfiya Sattorova Xabibullo qizi

TerDPI magistranti

ANNOTATSIYA: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida shaxslararo muloqotni rivojlantirishda rol o'yinlardan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari va samarali yo'llari ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan tahlil etilgan. Tadqiqotda kichik yoshdagi maktab o'quvchilarining psixologik va kommunikativ xususiyatlari hisobga olinib, rol o'yinlarning ularning nutq faolligi, emotsional ifodadorligi, hamkorlikda ishlash, muammoli vaziyatlarni hal etish ko'nikmalarini shakllantirishdagi o'rni yoritib berilgan. aliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: boshlang'ich ta'lim, rol o'yinlar, shaxslararo muloqot, nutqni rivojlantirish, kommunikativ kompetensiya, ijtimoiy moslashuv, interfaol metodlar, pedagogik texnologiyalar, muloqot madaniyati, hamkorlik faoliyati, o'quvchi faolligi, emotsional rivojlanish, dars jarayoni, o'qituvchi fasilitatorligi.

KIRISH. Zamonaviy ta'lim tizimida inson kapitalini rivojlantirish masalasi yetakchi ustuvor yo'nalishlardan biri sifatida e'tirof etilmoqda. Ta'lim jarayonida faqatgina bilim berish emas, balki o'quvchining ijtimoiy, kommunikativ va shaxsiy sifatlarini shakllantirish ham muhim hisoblanadi. Ayniqsa, boshlang'ich sinf bosqichida bu vazifa alohida ahamiyat kasb etadi, chunki mazkur davrda bolaning shaxs sifatida shakllanish jarayoni faol kechadi. Ushbu jarayonda shaxslararo muloqot asosiy vosita bo'lib xizmat qiladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilari maktab muhitiga endigina moslashayotgan, ijtimoiy munosabatlarning yangi shakllarini o'zlashtirayotgan subyekt hisoblanadi. Ular uchun muloqot nafaqat axborot almashish vositasi, balki emotsional ehtiyojlarni qondirish, o'zini anglash va jamoadagi o'rnini belgilash omili sifatida ham namoyon bo'ladi. Shu sababli ta'lim jarayonida muloqotni rivojlantirishga qaratilgan metod va texnologiyalarni qo'llash pedagogik zaruratga aylanmoqda.

Bugungi kunda an'anaviy o'qitish usullari o'quvchilarni faol muloqotga yetarli darajada jalb eta olmayotgani amaliy tajribada ko'p bora kuzatilmoqda. Bu holat o'quvchilarning o'z fikrini erkin ifodalash, tengdoshlari bilan hamkorlikda ishlash va bahs-munozarada ishtirok etish ko'nikmalarining sust rivojlanishiga olib keladi. Shunday sharoitda ta'lim jarayonini interfaol metodlar asosida tashkil etish, xususan, rol o'yinlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi.

Rol o'yinlar boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun tabiiy va qiziqarli faoliyat turi bo'lib, ular orqali bola ijtimoiy rollarni sinab ko'radi, muloqot jarayonida o'zini tutish qoidalarini o'rganadi va turli vaziyatlarda moslashuvchanlikni namoyon etadi. O'yin jarayonida o'quvchi faqat bilim emas, balki hayotiy tajriba ham orttiradi. Bu esa ta'limning hayot bilan uzviy bog'liqligini ta'minlaydi.

Boshlang'ich ta'limda rolli o'yinlardan foydalanish o'quvchilarning ichki faolligini oshiradi, ularni dars jarayonining bevosita ishtirokchisiga aylantiradi. O'yin orqali tashkil etilgan mashg'ulotlarda o'quvchilar erkin fikr yuritadi, savollar beradi, javob qaytaradi va o'zaro muloqotga kirishadi. Bu jarayon muloqotning tabiiy va majburiy bo'lmagan shaklda rivojlanishiga imkon yaratadi.

Shuningdek, rolli o'yinlar boshlang'ich sinf o'quvchilarining psixologik xususiyatlariga mos keladi. Ushbu yosh davrida bolalarda tasavvur va obrazli tafakkur yetakchi o'rin egallaydi. Rolli o'yinlar aynan shu xususiyatlarga tayangan holda tashkil etiladi va o'quvchilarning emotsional holatini ijobiy tomonga yo'naltiradi. Natijada dars jarayonida qulay psixologik muhit shakllanadi.

Boshlang'ich sinflarda shaxslararo muloqotni rivojlantirish faqat nutq faoliyatini takomillashtirish bilangina cheklanmaydi. Bu jarayon o'quvchilarda ijtimoiy mas'uliyat, o'zaro hurmat, bag'rikenglik va hamkorlik kabi muhim shaxsiy sifatning shakllanishiga ham xizmat qiladi. Muloqot jarayonida bola o'z xatti-harakatlarining boshqalarga ta'sirini anglay boshlaydi va o'zini boshqarish ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Ta'lim jarayonida rolli o'yinlardan tizimli foydalanish o'quvchilarning ijtimoiylashuv jarayonini jadallashtiradi. Ayniqsa, tortinchoq yoki muloqotga kirishishda qiyinchilikka duch keladigan bolalar uchun rolli o'yinlar qulay pedagogik vosita bo'lib xizmat qiladi. O'yin jarayonida ular o'zini erkinroq his qiladi va asta-sekin muloqotga kirishishdan qo'rqmaydigan bo'lib boradi.

Boshlang'ich ta'limda rolli o'yinlar orqali muloqotni rivojlantirish masalasi nafaqat pedagogik, balki ijtimoiy ahamiyatga ham ega. Chunki maktabda shakllangan muloqot ko'nikmalari bolaning keyingi ta'lim bosqichlari va jamiyatdagi faoliyatida muhim rol o'ynaydi. Shu bois ushbu mavzuni ilmiy jihatdan chuqur o'rganish va amaliy tavsiyalar ishlab chiqish dolzarb hisoblanadi. Ushbu maqolaning kirish qismida boshlangan mulohazalar tadqiqotning umumiy yo'nalishini belgilab beradi. Unda boshlang'ich sinflarda rolli o'yinlar orqali shaxslararo muloqotni rivojlantirish masalasining dolzarbligini, pedagogik zarurati va ijtimoiy ahamiyati asoslab beriladi. Keyingi boblarda ushbu masala nazariy va amaliy jihatdan batafsil yoritiladi hamda aniq ilmiy xulosalar chiqariladi.

Rolli o'yinlar pedagogik jarayonda interfaol metod sifatida keng qo'llanilib, o'quvchilarning shaxsiy tajribasiga tayangan holda bilimlarni o'zlashtirishiga yordam beradi. Psixolog olim L.S. Vygotskiy o'yinni bolaning yaqin rivojlanish zonasi bilan bog'lab, unda bola o'z imkoniyatlaridan yuqori darajada faoliyat ko'rsatishini ta'kidlaydi. Uning fikricha, rolli o'yinlar orqali bola kattalar dunyosiga kirib boradi va ijtimoiy rollarni egallaydi [2,45-b].

Boshlang'ich sinf yoshidagi bolalar uchun muloqot asosan o'yin orqali shakllanadi. O'yin jarayonida bola o'z fikrini ifodalaydi, boshqalarni tinglaydi, kelishuvga erishadi va muammoli vaziyatlarni hal qilishga harakat qiladi. Bu jarayon shaxslararo muloqotning tabiiy shakllanishiga xizmat qiladi. Pedagogik

adabiyotlarda ta'kidlanishicha, rolli o'yinlar bolalarda empatiya, o'zaro hurmat va ijtimoiy mas'uliyat hissini rivojlantiradi [3,61-b].

Rolli o'yinlarning yana bir muhim jihati shundaki, ular nutqni rivojlantirish uchun qulay sharoit yaratadi. O'yin davomida o'quvchi turli rollarni bajarib, turli nutq vaziyatlariga tushadi. Bu esa so'z boyligini oshirish, grammatik tuzilmani to'g'ri qo'llash va muloqot madaniyatini shakllantirishga yordam beradi.

Amaliy kuzatishlar shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinf o'quvchilarida muloqotga oid bir qator muammolar mavjud. Jumladan, ba'zi o'quvchilar tortinchoqlik sababli suhbatga kirisha olmaydi, boshqalari esa tinglash madaniyatiga rioya qilmaydi. Bu holatlar sinfda ijtimoiy muhitning to'laqonli shakllanishiga to'sqinlik qiladi.

Darslik va metodik qo'llanmalarda qayd etilishicha, an'anaviy dars shakllarida o'quvchilar ko'proq passiv tinglovchi rolida qolib ketadi [4,88-b]. Natijada muloqot faoliyati yetarli darajada rivojlanmaydi. Shu sababli ta'lim jarayoniga interfaol metodlarni, xususan rolli o'yinlarni joriy etish zarurati yuzaga keladi.

Rolli o'yinlar orqali o'quvchilar real hayotiy vaziyatlarni modellashtiradi. Masalan, "Do'konda", "Mehmon kutish", "Maktabda" kabi o'yinlar bolalarning kundalik hayotda uchraydigan muloqot shakllarini o'zlashtirishiga yordam beradi. Bu esa ularning ijtimoiy moslashuvini yengillashtiradi.

Boshlang'ich sinflarda rolli o'yinlar orqali shaxslararo muloqotni rivojlantirish quyidagi yo'llar orqali amalga oshiriladi

Birinchidan, o'yin syujetini o'quvchilarning yosh va qiziqishlariga mos tanlash muhim. Qiziqarli syujet o'quvchini faol ishtirok etishga undaydi va muloqotga kirishish istagini kuchaytiradi. Olimlar fikriga ko'ra, o'yin mazmuni bolaning hayotiy tajribasiga yaqin bo'lsa, muloqot samaradorligi oshadi.[5,102-b].

Ikkinchidan, o'qituvchi rollarni adolatli taqsimlashi va har bir o'quvchining faol ishtirokini ta'minlashi lozim. Bu jarayonda o'qituvchi fasilitator rolini bajarib, bolalarni rag'batlantiradi va zarur hollarda yo'naltiradi.

Uchinchidan, rolli o'yinlardan so'ng tahlil va muhokama o'tkazish tavsiya etiladi. Muhokama jarayonida o'quvchilar o'z fikrlarini bildiradi, boshqalarning nuqtai nazarini tinglaydi va xulosalar chiqaradi. Bu esa muloqotning refleksiv darajasini rivojlantiradi.

Pedagogik tadqiqotlarda qayd etilishicha, rolli o'yinlarni tizimli va maqsadli qo'llash natijasida o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasi sezilarli darajada oshadi [6,57-b].

XULOSA. Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich sinflarda rolli o'yinlar orqali shaxslararo muloqotni rivojlantirish ta'lim jarayonining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Rolli o'yinlar o'quvchilarning nutq faolligini oshiradi, ijtimoiy moslashuvini kuchaytiradi va muloqot madaniyatini shakllantiradi. Ushbu metodni samarali qo'llash o'qituvchidan puxta rejalashtirish, ijodkorlik va pedagogik

mahoratni talab etadi. Rolli o'yinlar asosida tashkil etilgan darslar o'quvchilarning shaxs sifatida kamol topishiga va ta'lim sifatining oshishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayeva M. Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
2. Azizxo'jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
3. Bo'ronov R.X. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida muloqot madaniyatini shakllantirish. – Toshkent: Nodirabegim, 2020.
4. Davletshin M.G. Yosh va pedagogik psixologiya. – Toshkent: O'qituvchi, 2017.
5. Elkonin D.B. Psixologiya igry. – Moskva: Pedagogika, 1989.
6. G'ofurov A.A. Ta'limda interfaol metodlardan foydalanish. – Toshkent: Innovatsiya, 2021.
7. Johnson D.W., Johnson R.T. Cooperative Learning: Theory and Practice. – Boston: Allyn & Bacon, 2014.
8. Klarin M.V. Innovatsion ta'lim texnologiyalari. – Moskva: Pedagogicheskiy poisk, 2016.
9. Leontyev A.N. Faoliyat. Ong. Shaxs. – Moskva: Politizdat, 1977.
10. Mahmudova D.Sh. Boshlang'ich sinflarda nutqni rivojlantirish metodikasi. – Toshkent: Sharq, 2020.
11. Piaget J. The Language and Thought of the Child. – London: Routledge, 2002.
12. Slavin R.E. Educational Psychology: Theory and Practice. – New York: Pearson Education, 2018.
13. Usmonov O'.S. Boshlang'ich ta'limda o'yin texnologiyalari. – Toshkent: Fan, 2019.
14. Vygotskiy L.S. Tafakkur va nutq. – Moskva: Labirint, 2005.